

Јелена Спасић

Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за филолошке науке

УДК 271.2-788-055.2:929 Ацић А.(044)
821.163.41.08-6 Ацић А.

АНАЛИЗА МОТИВА И СТИЛА ПИСАМА НАДЕЖДЕ АЦИЋ¹

Апстракт: У раду анализирамо писма Надежде Ацић применом лингвостилистичке, функционалистичке и комуниколошке методе. Циљ рада је да издвоји мотиве и језичко-стилска онеобичења заступљена у писмима и истакне њихову условљеност тематским садржајем и комуникацијским оквиром. Мотивска и стилска анализа нису строго одељене једна од друге, већ се међусобно прожимају.

Кључне речи: Ана (Надежда) Ацић, писмо, преписка, стилистика, стилске фигуре.

Немој молим те за мога живога ништа да пишеш. Кома треба после моје смрти наћи ће гостја материјала. Ако има која коме ће користиши. Али сви негде само јуре и журе, где ће се зауставиши не знам. За после имаш благослов, а сада немој.

Мати Ана

Предмет проучавања јесу писма Надежде Ацић написана у младости и писма из преписке коју је водила као сестра Надежда, чији се највећи део тематски везује за рад Дечијег склоништа „Богдај” у Битољу од 1935. до 1940. године. Извор грађе је књига *Одбрани зајиси и ирејиска игуманије Ане Ацић*², чији су приређивачи сестринство манастира Враћевшница и Оливер Ђорђевић. У заоставштини мати Ане остала је богата преписка, а биографи бележе да је многе ноћи провела одговарајући на писма онима који траже утеху или савет, некадашњим штићеницима из хранилишта у Битољу и Трстенику и својим пријатељима (295).

¹ Рад је настао у оквиру пројекта 178014 „Динамика структура савременог српског језика”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² У даљем тексту упућујемо на извор грађе бројем стране у загради.

Коришћењем функционално стилистичког, лингвостилистичког и комуниколошког методолошког приступа анализирамо писма Надежде Ацић са циљем да утврдимо избор главних мотива и језичко-стилских средстава и њихову условљеност природом епистоларне комуникације, раздобљима живота Надежде Ацић у којима су настала појединачна писма, саговорницима у епистоларној комуникацији и (не)формалношћу комуникације.

Први део рада чини мотивска анализа писама и у њему су издвојене тематске целине, главни мотиви, често међусобно повезани и испреплетани. Други део рада доноси језичко-стилску анализу, којом су издвојени стилски маркирани језички елементи преписке, који служе да се јасније истакне мисао и емотивни однос према предмету говора. Међутим, мотивска анализа није формално одвојена од језичко-стилске анализе, већ се оне у раду укрштају јер је избор језичких средстава тематски условљен. Писмо, у свим својим формама, представља примарни (прости) говорни жанр, који се реализује као појединачни писани исказ, у ком су тематски садржај, стил и композициона грађа нераскидиво повезани (Бахтин 2013: 149–151).

Међусобно испреплетани мотиви радости, песме и игре истовремено се повезују са мотивом рада у делу преписке са владиком Николајем Велимировићем о уређењу и свакодневици Дечијег склоништа „Богдај”. У животу детета, било детета које одраста у дому родитеља или детета које је штићеник дечијег дома, исконска радост се свакодневно изражава кроз игру, а игру прати песма, па повезаност ових мотива проиходи из природе дечије игре. Радост због првог зрелог воћа у „Богдају” прати клицање и захвалност деце, коју сестра Надежда описује у писму владици Николају, ког деца зову *Дега Владика*, упућеном 22. јуна 1936. године:

Данас су деца била много весела и кад смо им делили прво воће из Богдаја (вишне) клицала су Вам на сав глас: „Да живи наш Деда Владика!” Колико су само умела та деца да се радују и да благодаре и да благосиљају. То је била права радост. (235)

Надежда Ацић, око 1925..

Замисао Сретена Ацића о настави у пољским учионицама, пионирски корак у Европи 1888. године (Ђорђевић 2001: 104), рефлектује се неколико деценија касније у педагошком раду Надежде Ацић у хранилишту у Богдају, у ком се подстичу различити начини изражавања деце током боравка у природи са циљем целовитог развоја дечије личности. Данас, када се кроз реформу школства инсистира на интеграцији садржаја различитих области васпитно-образовног рада, препуштању иницијативе деци и праћењу склоности и могућности конкретне групе деце, педагошки рад Надежде Ацић о ком сведочи њена преписка може да послужи као пример посвећености холистичком развоју деце. Мотив игре, мотив песме и мотив радости сливени су у идиличном опису дечије игре у природи:

Јутрос смо деци везивали љуљашку на ора у воћњаку и много су весело провели дан. Певали су неку милу македонску песмицу за љуљање где каже да је грана рука мајчина а лишће букет од оца. Са македонским је изговором ово све дивно речено. Нека Вам певају деца кад дођете да чујете. (237)

Мотив радости се у писму владици Николају даље развија повезивањем са мотивом рада, али и сестра Надине духовне радости због живота у „Богдају“:

Поподне су старија деца ишла са сестрама у Митрополитову башту да наберу бораније и лука. И ово је такође радост дечија. Не знам зашто је овде у Богдају оволико радосно живети. Кад сам допутовала сад у Богдај, било ми је толико радосно у души да сам два пута помислила да је тако радосно само души кад веч оде Оцу Небеском. (237)

Мотив рада чест је у писмима Надежде Ацић и то најпре ручни рад, који као нову педагошку мисао и васпитну идеју тога времена у Србију доноси Надеждин отац, Сретен Ацић, јер се са ручним радом као наставним предметом упознао у Бечу, а интензивније бавио у Лајпцигу (Ђорђевић 2001: 60). Ручни рад је уведен као новина у основне школе тога времена да би код деце јачао вољу за рад и њихове телесне моћи, да им открије задовољство у раду и од њих створи вредне и умешне људе (Ђорђевић 2001: 62). Идеја о ручном раду као обавезном предмету у школама није заживела, али је кћи Сретена Ацића наставила педагошку мисао свога оца у дечијем хранилишту. Ручни рад сестара у коме с великом радошћу учествују деца јавља се као динамички мотив у неколико писама упућених владици Николају, у којима поред епитета (*велика радоси*) уочавамо метафоричан говор (*шкано је од чисте љубави*) и поређење (*са више радоси неіо шіо има жица*), не као пукe стилске украсе већ као елементе афективности који вишеструко потцртавају мисао да је рад извор радости:

Сретен Ацић у ружичњаку Учитељске школе у Јагодини, 1908.

Сад почињемо да спремамо за ткање. Дечица са великом радошћу са Мати Саром уз песму мотају памук и препредају на вретена. (230); Данас је довршено ткање и дигнут разбој. Ово скромно наше ткање памучних покривача за миндерлуке Ваше ћелије ткано је од чисте љубави и са више радости него што има жица. (234); Како намеравамо у Склоништу ткати сестрама покриваче и застирке за собу Преосвећенога, то сам слободна да Вас подсетим и замолим да затражите од манастира вуне, сада кад почињу шишати овце и козе. (235)

Поред рада, извор дечије радости је и игра, нарочито слободна игра у природи, праћена милом песмом (235), али време игре није строго одвојено од времена за рад, јер и у помагању одраслима деца проналазе игролике активности корисне за њихов развој, а кроз игру вежбају активности и улоге које ће их учинити продуктивним људима:

Деца су се научила раду и сви прихватају и помажу. Посао у кући иде, Богу хвала, лако и добро. А сад им је постала најмилија игра крај новог зида, по оним удубљењима праве куће и баште, месе од блата врло лепе колаче и вежбају се, па ће праве колаче са шећером умесити кад им дође њин деда Владика и кажу: „Леле, што ћемо да частимо“. Морате доћи, Деда Владико, сасвим гладни, јер девојчице желе да поједете све колаче које Вам оне умесе. Дечаца се играју по песку и лопте. Помажу да се донесе вода и хлеб да се носи на фуруну, да залију башту и најмилије им је пред подне да се пењу и беру вишње за ручак. Вишњица има пуно. Сад водимо децу на купање у реку. Сасвим близу је и ово је деци велика радост. Једнога дана водимо дечаке, другога дана девојчице. (237)

У „Богдају, дечјем рају у Битољу” (249), било је места и за муслиманску децу. На томе је посебно инсистирао сам владика Николај Велимировић³, а мали *Богдајци* у писмима свом *Дега Владики* сведоче о ширини православља у дечијем дому⁴. Стога га сестра Нада редовно обавештава о бризи за сву децу у Богдају, како хришћанску тако и муслиманску, али и за децу сиромашних породица у Битољу, нарочито новорођенчад, без обзира на њихову вероисповест:

Деца се увек нова прикупљају и у последње време од кад захладни, много је се муслимана пријавило. Ми примамо још децу а старију децу само на ручак. (230); Деце има хришћанске и муслиманске. Деца долазе у склониште јутром. Добијају доручак, млеко и хлеб. За ручак добијају једно јело и хлеба, кад има и воће, а често добијају шећера или ораја. За ужину се дели деци хлеб са сиром или пекмезом. Изда се укупно преко 200 obroка. Сестре посећују дечије домове и домове оближњих најпотребнијих породица и указују им помоћ у свим њиним потребама и немаштини особито у случајевима болести и новорођенчади. Сестре не напуштају потребе ових бедних породица док год се не окрене и на ноге не стану. (246)

Проучавање преписке пружа увид у друштвене и историјске прилике времена у ком су писма настала, али и личне прилике аутора писма (Поповић 2007: под *преписка*). Почетак рата и долазак Бугара у Македонију, 1940. године, измештају хуманитарни рад сестре Надежде Ацић из „Богдаја”, а у писмима се уместо описа радосне дечије игре појављују ратни мотиви:

У 10,20 сати зачули су се опет туђи авиони у правцу Св. Кристифора. Била је јасна месечина као да сунце сија. Они су бацили свега неколико бомби и то ван Битоља. У томе су наши дали знак, угасили електрику и почели жестоку паљбу. Тресао се сав Битољ јер су топови и митраљеви палили са свих страна око Битоља. Али хвала Св. Георгију и Св. Димитрију који су Битољ и Битољце сачували ноћас својом крепком заштитом и поред тако страшне грмљавине од топова да је се сва земља тресла, нема ниједног мртвог или рањеног. Ова се борба завршила у једанаест сати. Топови са фронта јуче и данас не чују се више из

³ „Владика је наложио да се и муслиманска деца примају у 'Богдај' и при том не дира у њихове обичаје. Желео је тиме да покаже сву топлину и ширину православља, жељу за братском љубављу и слогом, праштајући оно доскорашње време када на место данашњег Хранилишта Хришћанин није смео ни прићи.“ (138). У писму Надежди Ацић владика пише: „Добро је што се муслиманска деца појављују, нека их буде све више.“ (232). О увођењу меса у исхрану владика у писму упућеном Надежди Ацић каже следеће: „Муслиманску децу пустили су родитељи у Богдај само зато што су знали да се ту не једе месо и свињетина. Може ли нам неко гарантовати да кад будемо 'омастили' Богдај, да ће нам она светиња боље помагати, и да ће Богдајци бити здравији и веселији и да муслиманска деца неће побећи?“ (255)

⁴ „Водиле су калуђерице муслиманску децу у цамију на њин празник.“ (242).

даљине, него много јасно као небеска грмљавина и то скоро без паузе. Сав се ваздух потреса и земља подрхтава. Понекад се и прозори затресу. За нас, хвала Богу, не брините, добро смо, само се помолите, Деда Владико, Господу да нам даде вере и снаге да све издржимо. Не мислимо ниједна напуштати нам мили Богдај па шта Бог да, хвала му. Хоћете ли Преосвећени благословити Вашу задужбину Богдај да послужи рањеницима као болница ако заиште потребе. А сестре Богдајем да служе као болничарке. Ми питамо ово Вас за Ваше мишљење како желимо да послужимо Богдајем народу у невољи, да не будемо као неплодна смоква која се сече и у огањ баца. (262); Са Божјом помоћу данас заратисмо. (264)

Надежда Ацић са мајком Милевом, око 1930.

Као контраст испреплетаним мотивима радости, игре, песме и рада из писама сестре Надежде Ацић из дечијег раја у Битољу стоје и мотиви из писама које је као девојка Надежда Ацић писала својим пријатељицама, јер у тим писмима преовлађују мотиви смрти (109–113), мотив сна у ком се јавља лик покојне мајке (109, 113), мотив мира, досегнутог кроз молитву (109) и на крају идеја о замонашењу, описана метафорично као „тајна мисао моје душе” (110), „осећај мој, дубок и драг” (118), „нови путеви широки и светли” (118) и „мрва небеског хлеба” (118).

Анализа стила конкретног текста нужно узима у обзир врсту исказа и типску форму изражавања, односно говорни жанр коме припада, а свако изражавање је уједно и индивидуално, па има одлике индивидуалног стила оног ко говори (Бахтин 2013: 153). Тако, писмо има стандардну форму, у оквиру које се обавезно јављају формализовани почетак и крај писма, али га истовремено одликује изражавање индивидуалности оног ко га пише. Писмом се могу изражавати различити аспекти индивидуалности, у зависности од комуникационог оквира. Тако су писма које Надежда Ацић као девојка пише пријатељицама написана у присном тону, док писма упућена владици Николају Велимировићу одликује формални тон у обраћању, имају одлике сакралне комуникације, уз истовремено уношење експресивно-афективних средстава у сегментима писама која говоре о дечијем животу у „Богдају”.

Након епохе кристализације стандардног српског језика (1878–1918), настанка *београдској сџила* и бројних успешних књижевних творевина која служе као језички узор, настају прозни текстови чији језик звучи савремено и свеже, захваљујући пре свега „високом степену своје лексичке попуњености и устајењу граматичке норме” (Ивић 1998: 267). Управо та свежина и актуелност књижевног језика, разрађеност реченице и богатство лексике одликују и писма Надежде Ацић, настала двадесетих и тридесетих година XX века. Након Првог светског рата, *београдски сџил*, функционално разурђени стандарднојезички модел, доживљава свој пуни процват, а тридесетих година XX века долази до стабилизовања синтаксичке норме (Ђукановић 1995–1996: 130–131).

У одлике стила писама Надежде Ацић спадају разноврсна понављања, од лексичког и семантичког понављања прилога *радосно* и описног придева *весео* (235), преко парагменона (*радосно, радоси, радују*) (237). Семантичко понављање којим се истиче мисао о радосном животу *Бојдајаца* прожима централне мотиве духовне радости, песме и игре:

Много су *радосна* наша срца за Ваш свети благослов и добро нам је под Вашим окриљем. (231); У недељу на покладе, деца су нам била много *весела* и по повратку из цркве су певали сами и играли како су хтели. (231); Са децом се сви много *радујемо* и чекамо Вас сви, свом душом. (234)

У писму из 1931. Надежда пише Драгољубу Петровићу (1888–1936), доктору педагошких наука, професору и директору јагодинске Учитељске школе, писцу стручне литературе и покретачу јагодинског часописа *Наш завичај* (Станојловић 2007: 62), поводом јубиларне награде за професорски рад, а у писму уз честитке наводи и миле догађаје из свог детињства и сећања на професора Петровића, ког је доживљавала као свог ујака. Лексичко понављање именице *радоси* и парагменон у виду понављања коренске морфеме *леј-* истичу сећања на лепе успомене из детињства којих се одрасла Надежда сећа с радошћу:

А да ли се сећате једном одвели сте Паву и мене у Завод горе што мени није било дозвољено, вероватно у Вашу собу и показали сте нам две велике, у јасним бојама слике. То су биле тако *леје* девојчице у цвећу. Мени се чинило да никад ништа *лејше* нисам видела. Али колико је било изненађење кад сте нам те слике поклонили. Ја сам ретко имала још некад доцније у животу толику *радоси*. Сећам се да ми је ипак нешто мутило ту *радоси*. (102); Сећате ли се како сте им тепали: Девојке моје *леје*! (102)

Понављање деминутива хипокористичног значења одликује писма сестре Надежде о животу у „Богдају”, али и писма која је као девојка писала својим пријатељицама, у којима на више места препричава згоде деце из свог окружења. У писму из 1928. које почиње са *Драга Брано* понавља се хипокористик *мамица*, деминутиви хипокористичног значења *маца* и *куца*, као и други деминутиви који осим значења умањености носе и значењску компоненту *одмила*, да јаче истакну емотивни однос Надежде Ацић према драгој пријатељици Бранки Симић, потоњем студенту филозофије (*јасишуче, клушче, ђаче*) (76). Често јављање деминутива хипокористичног значења у писмима из „Богдаја” је сасвим очекивано јер су деминутиви одлика дечијег говора и говора оних који се децом баве, не само зато што опонашају дечији говор, већ и због емотивног односа према њима. Деминутиви који у текст писма уносе конотацију *одмила* су *дечица* (230), *хлебац* (231), *јесмица* (237), *кајелица* (237), *вишњица* (238).

Епитет уноси у преписку сликовитост и афективност тиме што конкретније изражава карактеристичну особину неког појма (Поповић 2007: под *ејшешеш*). Епитет *мила* уз деминутив *јесмица* сликовито истиче обележје дечије песме, али и емотивни однос сестре Надежде према деци којој приређује мале радости (237). Песничким атрибуту се истиче особина која постоји у садржају појма и истиче обележје које је важно у одређеној ситуацији (Поповић 2007: 195). Тако се у писмима Надежде Ацић истичу одређене особине људи, предмета или појава, важне за описану ситуацију:

Он је био наш Богдајац док није ступио у Богословију и много је *красно* дете као анђео смеран и послушан (259); Наш је Богдај израстао у једну *велику живу* установу и треба овде да се свакодневно завршавају послови. Деца су примила са *великом* радошћу Ваш св. благослов и дар од Вас. (259); Благодаримо Вашим *свешћим* молитвама и *духовном* старању за нас. (260); Опростите добри Деда Владико и благословите ову Вашу доста *најпаћену* децу по целој граду. (260); Не мислимо ниједна напуштати нам *мили* Богдај па шта Бог да, хвала му. (262)

Када описује своје штићенике Надежда користи епитете као што је *красан*, али и поређење по једнакости *као анђео смеран и послушан* (259). Честа су поређења по једнакости, у којима се описани појам доводи у везу са другим, конкретнијим појмом, да створи живљу представу и посебно истакне особину која је *tertium comparationis*:

Свеће и кандила осветљавају поједине делове тамне цркве, свештеник чита мирно, *мали хор са јуно хармонија мило и добро*, као хор *невидљивих бића* са *оној свешћу* испуњава цркву својом песмом, која је, не песма, већ усрдна молба. (110); И једва чекамо да дођете Преосвећени да видите капелицу над Св.

Водицом. *Леја је као неки украс резан од слонове кости.* (237); Св. Жича крај Вас је постала *шойла и светила као сунце.* (260); Била је *јасна месечина као да сунце сија.* (262); Топови са фронта јуче и данас не чују се више из даљине, него *мноћо јасно као небеска њрмљавина* и то скоро без паузе. (262); Ми питамо ово Вас за Ваше мишљење како желимо да послужимо Богдајем народу у невољи, да не будемо *као нейлодна смоква која се сече и у ојањ баца.* (262)

Реченице с бројним инверзијама, које наликују на *барокну* реченицу српске писмености XVIII и XIX века (Милановић 2009: 50), одликују језик писама Надежде Ацић. Инверзија у виду употребе атрибута у постпозицији, иза управне речи синтагме, одлика је *сакралној функционалности стилској ком-плекса*⁵ и служи да истакне постпонирани атрибут:

А шта *Паја мили* каже? (110); *Благословите децу Вашу.* (229); Недостојне *слушкиње Ваше*, м. Сара, с. Даница и недостојна с. Надежда. (229); И ово је такође *радосћ деција.* (237); Сада Вам захваљујем много на свакоме добру, гостопримству, утехи, *шоуци духовној и шоуци њравославној и светиосавској.* (260)

Интеракција језика са духовношћу и религијом уопште може бити проучавана из различитих методолошких перспектива, у које се убрајају и функционалистички и комуниколошки методолошки приступ (Кончаревић 2011: 493). У проучавању жанрова епистоларне комуникације у оквиру сакралног функционалности стилског комплекса пожељно је коришћење комуниколошког методолошког приступа (Кончаревић 2011: 494). Комуникација међу члановима верске заједнице посматра се као институционални дискурс условљен социјалним функцијама учесника општења, садржински и формално нормиран, коришћен „у духовној комуникацији, базираној на јасно конфесионално одређеним вредностима и нормама невербалног и вербалног понашања” (Кончаревић 2011: 494).

Поред инверзије, и друге језичке одлике писама сестре Надежде про-исходе из духовне литературе. Формализовани почетак и крај сваког писма упућеног владици Николају садрже обраћање у вокативу и потпис уз топос скромности. Уводно обраћање најчешће почиње синтагмом у вокативу *Мно-шоштовани Преосвећени Владико* (228, 229, 232, 233), ређе другим начи-нима обраћања (*Оче, добри Дега Владико*), а понекад се уз обраћање јавља и молба за опрост и благослов:

Благословите нас грешне Преосвећени Владико (230); Благослови Преосвећени Владико (230); Благослови Преосвећени Владико и наш добри Оче (234);

⁵ Термин К. Кончаревић, еквивалентан терминима *религијски дискурс, језик Цркве, литургијски стил* (Кончаревић 2011: 493).

Многопоштовани оче Прото (235); Благословите Преосвећени Владико (235); Благословите наш добри Деда Владико (237); Опростите Преосвећени наш Деда Владико и благословите нас. (241); Молимо Ваш Св. Благослов наш добри Деда Владико. (258); Благословите, Деда Владико (260); Многопоштовани нам Деда Владико. Благословите Деда Владико. (261)

Један од књижевних појмова српске средњовековне књижевности који срећемо у преписци Надежде Ацић с владиком Николајем Велимировићем је и *виимениместшастиво* (антономазија), „израз са епитетом или знамењем који оглашује право име” (Трифуновић 1990: под *виимениместшастиво*). Права антономазија подразумева употребу заједничких именица или именичких синтагми којима се исказује нечије карактеристично својство или познато дело, добро или лоше, уместо личног имена (Бенчић 1995: 1969). У „антономазијама својственим религијском дискурсу налазимо одјеке схватања да је име део личног идентитета и да се њиме, помоћу контактне магије, може деловати на његовог носиоца” (Спасић 2014: 36). Права антономазија, мотивисана позитивним особинама светих, одлика је црквене поезије, од средњовековне поезије до поезије савремених песника са религијском тематиком (Спасић 2014: 35). У писмима Надежде Ацић упућеним владици налазимо немотивисано заједничко име написано великим почетним словом (*Ошаци, Родитиљ, Засшуйник*), карактеристично за сакрални функционалностилски дискурс, али и синтагму из дечијег говора написану великим почетним словима (*Деда Владика*), а праве антономазије, употребљене углавном у вокативу, имају функцију именована али и истицања позитивних особина, а понекад и емотивну функцију:

А ми Вам се клањамо *Преосвећени* и свом душом благодаримо за сваку Вашу реч. Опростите нам и благословите, наш истинити *Оче*, недостојне Ваше слушкиње м. Сару, с. Даницу и Надежду. (229); Благословите *Деда Владико* Богдајце који Вам шаљу поздрав из Трнова и Магарева са Ђурђевског уранка. (248); И ми се дан и ноћ молимо за Вас нашега милога *Родитиља* и *Засшуйника* пред Богом. (260)

*Тойос афекширане скромности*⁶ присутан на крају сваког писма у виду потписа праћеног епитетима *грешна* и *недостојна* потиче из средњовековне књижевности. Византијски и српски писци и преписивачи понављају уз именице (најчешће уз имена) велики број сталних епитета, као што су *грешни, мнотошоштовани, смерни, убоји, недостојни*. Наводимо неколико формализованих завршетака писама у којима стални епитети указују на монашку смерност:

6 Термин уводи Е. Курцијус да означи понизност средњовековних аутора, који потписују свој рад с „грешни”, „недостојни” и сл. Најпре је био израз монашке скромности, а потом постаје топос (опште место) у средњовековној књижевности. (Трифуновић 1990: 199–221)

Надежда Ацић (прва са леве стране), као наставница Занатске школе дома ученица у Београду, око 1930.

Све се у Богдају радује Деда Владичином доласку и сви чекамо да Вас видимо и да благословите Вашу *недостројну децу и сестре Сару, Сјајку, Даницу и Надежду*. (234); Молимо благословите нас, Преосвећени Деда Владико, мати Веронику, сестру Даницу и сву децу и опростите *Вашој недостројној слушкињи Надежди*. (237); *Недостројна Ваша слушкиња Надежда*. (238); *Гр. сестра Надежда*. (259); Деца, сестре и *пр. Сестра Нада из Богдаја*. (260); *Грешна С. Нада*. (261); Молимо Ваш св. благослов и целивамо Вашу св. десницу, сестре из Богдаја са *недостројном сестром пр. Надеждом*. (263)

Метафора се ређе јавља у преписци коју је водила Надежда Ацић у „Богдају”, а честа је у њеним писмима из девојачких дана. Свака метафора, без обзира на језичку форму, евоцира слику (Ковачевић 2000: 36) и управо тај сликовни карактер метафоре погодује описима духовног пута Надежде Ацић када у писму жели да другоме представи и живо опише своје усхићење. Метафоре у форми синтагме или метафоричне употребе глагола сликовито приказују пут духовног уздицања којим жели да крене и мирење са смрћу ближњих:

И како је то дивно, да је то био један Божији човек, да од тог живота зрачи *свештоси добра* људима. (109); Стојим и моја душа *расије*, узнесе ме бољи свет и мир. Осећам потребу за свакодневним оваквим тренуцима. Кад више немам ове *свеште хране*, моја душа *лагни*. (110); Али мислим тако одлучно да он може да буде калуђер. Мислим да у његовој души има један *прозор у небо*. (110); То још није близу мене и то је само *шајна мисао моје душе*. (110); Десо, ово само теби говорим, то није разговор, то је *осећај мој, дубок и грај*. Мени је јасно само једно, да се нећу спутавати браком, то је сада сувише уско и загушљиво. Немам љубави за овакве бракове мени могућне. Мени је Господ указао на *нове љушве широке и свешле*. (118); То мало редова Еванђеља тако је много. То је оно Истинито. Хтела бих свима то да дам, да нико није без *мрве небескоја хлеба*. (118)

У опису Опленца (108) налазимо топографију, дескрипцијски стилски топос који се често јавља и као приповедни поступак, функционална дигресија која локализира приповедно догађање, али и упућује на расположење приповедача или на симболички карактер описаног места (Багић 2012: под *топографија*). Иако је топографија жанровска доминанта путописа, у ком се читаоцу обраћа путник који му жели пренети своју фасцинацију (Багић 2011), идентичан приповедни поступак налазимо и у преписци Надежде Ацић, која у писму упућеном 1932. године пријатељици Марији Кулман описује лепоту Опленца, који је први пут видела, уносећи у опис афективност, исказујући своје расположење, при чему сам Опленец има симболички карактер:

Опленец је сасвим чудновато и свето место. [...] Читава унутрашњост је у мозаику – најбоље копије наших старих фресака. [...] Тамо су такође и сви краљеви и цареви српски, сваки држи на руци своју задужбину, цркву коју је себи за душу саградио. Споља је црква од белог мермера, врло складна у византијском стилу. Унутрашњост цркве је једна огромна галерија слика у живим бојама и немогуће је све прегледати одједанпут. Док је још нов мозаик, сувише су јасне боје за мене али композиције су ванредно добре, аутентичне. Оно што већ пропада на зидовима наших старих неочуваних манастира, овде је васкрсло у светлости у целости. (108)

Анализа писама Надежде Ацић сведочи о њеној посвећености *грујома*, било да је реч о пријатељу са којим се дописује или деци о којој брине, раду на духовном развоју, али и бризи о језичком изразу. Мотивском анализом писама Надежде Ацић која се односе на живот деце у хранилишту у Битољу издвојени су испреплетани мотиви радости, песме и игре, који се повезују са мотивом рада. Изражавање унутрашњег света Надежде Ацић у писмима

из младости упућеним пријатељицама одликује употреба метафоре у тематским целинама о смрти, сну о умрлој мајци, миру досегнутом кроз молитву, из чега се рађа идеја о замонашењу. Анализа писама из прве половине XX века пружа нам увид не само у духовни развој особе која пише, њена размишљања и расположења, већ и у друштвене и историјске прилике времена у коме су настала. Писма Надежде Ацић сведоче о бризи за муслиманску децу, чије обичаје и веру поштују сестре у „Богдају”. Писма која пише пред крај боравка у „Богдају” сведоче о почецима рата 1940. године и жељи Надежде Ацић да помогне *Боџајем народу у невољи* заједно са осталим сестрама, да не буду као *неплодна смоква која се сече и у оџањ баца*.

Анализа писама Надежде Ацић указује на важност *групої* коме се обраћа, јер чак и формализовано обраћање на почетку и потпис на крају имају језичко-стилске карактеристике које су условљене односом међу учесницима преписке. Док су писма написана пријатељицама у младости написана у присном тону, писма упућена владици одликује формални тон, одлике сакралне комуникације, али и експресивно-афективна средства када пише о дечијем животу у хранилишту.

Лична преписка је један вид духовног стваралаштва, у коме се развија индивидуални стил. Тематски садржај писма условљава избор језичких средстава и стилских онеобичења, па су у писању о радости, песми и игри деце у „Богдају” чести деминутиви хипокористичног значења, као и лексичко и семантичко понављање прилога *радосно* и *придева весело*.

Стилистичка анализа преписке Надежде Ацић показује однос језика писама и духовности, јер бројне инверзије, топос афектиране скромности, употреба сталних епитета у формалном обраћању владици и права антономазија чине елементе сакралног функционалног комплекса у личној преписци. Стил писама Надежде Ацић грађен је још и употребом епитета, поређења, метафора, топографије, са циљем живог, сликовитог описивања и исказивања богатог унутрашњег света, сатканог од чистих емоција.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Багић (2012): Крешимир Багић, *Рјечник стилских фигура*, Загреб: Школска књига.
- Багић (2011): Крешимир Багић, Опис, путопис, маштопис, *Вијенац: књижевни листи за умјешности, културу и знаност*, бр. 448, год. XIX, 2011, Загреб: Матица хрватска, <http://www.matica.hr/vijenac/448/Opis,%20putopis,%20ma%C5%A1topis/>, преузето 30. 1. 2013.
- Бахтин (2013): Михаил Бахтин, *Естетика језичкој стваралаштва*, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Бенчић (1995): Жива Бенчић, Антономазија, *Трои и фигура*, Загреб: Завод за знаност о књижевности, 189–219.
- Ђукановић (1995–1996): Владо Ђукановић, „Београдски стил” – преломни период у развоју српског стандардног језика, *Наш језик*, XXX/1–5, 122–132.
- Ивић (1998): Павле Ивић, *Преглед историје српској језика* (прир. А. Милановић), Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ковачевић (2000): Милош Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура*, Крагујевац: Кантакузин.
- Кончаревић (2010): Ксенија Кончаревић, Српска сакрална комуникативна култура као предмет лингвистичких истраживања, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 39/1, 73–82.
- Кончаревић (2011): Ксенија Кончаревић, Књижевни текст као извор за проучавање српске сакралне комуникативне културе, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 40/1, 493–503.
- Милановић (2009): Александар Милановић, Над језичким лавиринтима Радована Белог Марковића, у: Р. Микић (ур.), *Проза Радована Белој Марковића*, Ваљево: Матична библиотека „Љубомир П. Ненадовић”, 43–56.
- Поповић (2007): Тања Поповић, *Речник књижевних шермина*, Београд: Логос Арт.
- Станојловић (2007): Нинослав Станојловић, Сретен Николић (1867–1914), професор и директор јагодинске гимназије, *Корени*, 5, Јагодина: Историјски архив Јагодина, 61–69.
- Трифуновић (1990): Ђорђе Трифуновић: *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, Београд: Нолит.

Jelena Spasić

University of Kragujevac
Faculty of Education in Jagodina
Department for Philology

THE ANALYSIS OF MOTIFS AND STYLE OF NADEŽDA ADŽIĆ'S LETTERS

Summary: The paper analyzes letters of Nadežda Adžić using linguistic, functional stylistic and communicological methods. The aim of the paper is to present motifs and linguostylistic means used in the letters and to highlight the purpose of their usage. The analysis of motifs and the analysis of style are not strictly separated from one another, but are intertwined. The analysis of Nadežda Adžić's letters reveals her commitment to others (whether it is a friend she corresponds with or children she cares about), as well as her spiritual development; it is also evident that she pays a special attention to her style and linguistic expressions. The intertwined motifs of joy, song and play are related to the motif of work in her writing about children's life in the "Bogdaj" centre. The analysis of the letters from the first half of the XX century provides an insight not only into the spiritual development of the writer, her thoughts and emotions, but also into the social and historical circumstances at a time when they were written. The analysis of Nadežda Adžić's letters points to the importance of the *other* to whom she is addressing, since even a formal addressing at the beginning and a signature at the end have linguistic and stylistic characteristics that are conditioned by the relationship between the participants in the correspondence. Personal correspondence is a form of spiritual creativity, in which individual style develops. The thematic content of a letter determines the choice of linguistic and stylistic means. The letters which describe children in "Bogdaj" joying, singing and playing are characterized by a frequent use of diminutives of hypocoristic meaning, as well as a lexical and semantic repetition of the adjectives *joyful* and *cheerful*. The stylistic analysis of Nadežda Adžić's correspondence reveals the relationship between the language of the letters and spirituality. Numerous inversions, topos of modesty, the use of permanent epithets and the true antonomasia represent elements of the sacral functional complex in correspondence. Nadežda Adžić's style of writing is characterized by the use of epithets, comparisons, metaphors, topographies, with the aim of vividly describing and expressing her rich inner world.

Keywords: Ana (Nadežda) Adžić, letter, correspondence, stylistics, trope.